

mene verkiezingen als een tegen hèn gerichte manoeuvre; zij en anderen konden zich er niet mee verenigen dat op economisch terrein kennelijk van de zuivering niet veel zou terechtkomen; vele vermogenden wezen het denkbeeld af dat zij zich het meest zouden moeten onttrekken; eigenaars en directies van bedrijven zagen er geen heil in dat de gehele economie door een plan zou worden bepaald, dat de arbeiders betrokken zouden worden bij de organisatie van het bedrijfsleven en dat wellicht hele bedrijfstakken zouden worden genationaliseerd; in confessionele kringen waar twee generaties lang was gestreden voor de vrijheid van het bijzonder onderwijs, vroeg men zich bezorgd af wat die 'centrale plaats' van het departement zou worden bij 'de volksopvoeding in de breedste zin des woords', en voorts was menigeen van opinie dat de dubbele taak van de Regeringsvoorlichtingsdienst te veel leek op wat in Nazi-Duitsland gebruikelijk was geweest. Tenslotte: nam de nieuwe minister-president, tevens minister voor de algemene oorlogvoering, als voorzitter van vier nieuwe ministeriële raden niet te veel hooi op zijn vork?

Lang niet ieder stelde zich deze en dergelijke vragen, maar de minderheid van diegenen die politiek geïnteresseerd waren, deed dat wèl en binnen die minderheid kwam men spoedig tot de conclusie dat in Schermerhorns toespraak tal van denkbeelden terug te vinden waren waarvoor vóór de oorlog vooral de sociaal-democraten waren opgekomen; dat had de instemming van velen maar zeker niet van allen.

★

Merkwaardig was het dat Schermerhorns programmatische uiteenzetting was ingeleid door een korte toespraak van koningin Wilhelmina welke geheel afgestemd was op de idealistische visie die in de Londense ballingschap in haar geest tot volle wasdom was gekomen: 'het visioen', zei de vorstin, 'dat onze helden en heldinnen voor de geest stond toen zij hun leven gaven voor recht en voor vrijheid, willen wij thans tot werkelijkheid maken.' Te hoog gegrepen? Neen, want er waren, zei zij, 'sterke lichtpunten': 'het feit dat wij in de donkere tijd die achter ons ligt, naar elkaar gegroeid zijn, het duidelijk merkbare verlangen naar eendracht, de groeiende gemeenschapszin, het onderling vertrouwen en de naastenliefde.' Die drang naar saamhorigheid moest nu verder ontwikkeld worden, 'immers, wij willen trachten voortrekkers en baanbrekers